

Interjú Blahó Andrással

2019

Burucs Judit: Kedves tanár úr, mikor és miért csatlakozott a Világgazdasági Intézethez (Tanszékhez)? És milyen volt a fogadtatása?

Blahó András: Kétszer lettem a Világgazdasági Tanszék tagja. Először 1970-ben, amikor a Nemzetközi Kapcsolatok szak diplomája után szerettem volna tanársegédként bekerülni ide. Szabó Kálmán, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem akkori rektora jelentős személyi állomány-bővítést elhatározva, mintegy 70 évfolyamtársamat vette fel tanársegédként. Ezt az én esetemben az egyetemi KISZ Bizottság nem támogatta. Így – Kozma Ferenc tanárunk javaslatára – a Minisztertanács Nemzetközi Kapcsolatok Titkársága (vezetője Szita János volt) alkalmazott úgy, hogy a Technical Engineering and Scientific Cooperation (TESCO) állományába vett. A TESCO Magyarország más országok közötti tudományos és gazdasági kapcsolatok ápolására alapított kormányintézmény volt. A fizetést tehát onnan kaptam, eközben viszont dolgozhattam – gyakornokként – a tanszéken is. A tanszék mindig is frissítette állományát ilyen módon, a TESCO ösztöndíjak révén.

Másodszor pedig 1972. szeptember 1-jével lettem teljes jogú tanszéki tag. Támogatóim Kozma Ferenc és Dr. Jávor Ervin, az Országos Tervhivatal elnökhelyettese (akkori szakszemináriumi vezetőm) voltak. A két év gyakornoki tevékenység alatt végig éreztem a tanszéki munkatársak befogadását, segítségét és támogatását. Jellemzőnek tartom a következő esetet: az 1970-es évek elejének jogi rendelkezései szerint a társasházak építése támogatható volt a munkahely által. 1973-ban egyetemi kollégáimmal eldöntöttük, hogy társasház építésébe kezdünk. Összesen tizenketten társultunk, építkezési telket kerestünk és találtunk, OTP hitelért folyamodtunk és kaptunk, az egyetem pedig munkahelyi kölcsönrel segített. A kivitelezés „házi” volt, azaz amit csak lehetett, saját magunk végeztünk. A hiánygazdálkodás miatt azonban fürdőkád hiány (is) volt. Erről beszélgetve a tanszék adminisztrátora, Szép Antalné Fábíán Klára javasolta, hogy beszéljek Simai Mihállyal. Miután ez megtörtént, ő felhívta az egyik egyetemi évfolyamtársát a kádgyárban, és egy hét múlva mind a 12 lakásba megérkezett a fürdőkád! A ház még ma is áll.

BJ: Milyen szellemi és társasági élet jellemezte akkor az intézetet (tanszéket)? (pl. közös programok)

BA: Ami engem megfogott, és ami miatt ide szerettem volna jönni, az a szakmai (szellemi) tevékenység igényessége volt. A tanszéknek korábban elég rossz híre volt a hallgatók körében – „Népszabadság Tanszéknek” hívták sokan -, a szétdarabolt, jobbára országokra korlátozott világgazdasági elemzések miatt. Ez változott meg a 70-es évek elején, amikor lényeges alap- kutatások indultak be. Simai Mihály a világgazdaság szerkezeti változásait, Szentes Tamás az elmaradottság és fejlődés/fejlesztés kérdéseit, Palánkai Tibor az akkor még nem nagyon kutató európai integrációs folyamatokat vizsgálta. Ezek alapján terjedt ki a tanszék publikációs tevékenysége is. A háromkötetes „Korunk világgazdasága” köteteken túl egyéni opusok is megszülettek, s lettek a hazai és nemzetközi kutatások ösztönzői. Szoros volt a személyi és szellemi kapcsolat is az MTA Afro-ázsiai Kutatóközpontjával (később Világgazdasági Intézet), ahol Simai Mihály (később az intézet igazgatója is volt) s Szentes Tamás vezetői kutatásokat irányítottak. Az ilyen kutatásokban mi, tanszéki tagok is részt vehettünk, részt vállaltunk. Ez – a nem elhanyagolható anyagi juttatás mellett – lehetőséget adott szakmai látóköreink és személyes kapcsolataink bővítésére.

BJ: Milyen gazdasági és politikai környezetben működött akkor az intézet (tanszék)?

BA: A kérdés nehezen értelmezhető: mit is értünk gazdasági és politikai környezetben? A felsőoktatás általános helyzetéhez hasonlóan a tanszék forrásait, lehetőségeit is természetesen, az általános jogi szabályozás jelölte ki. Egy lényeges szempontot viszont szükségesnek tartok megemlíteni. Azt, hogy az Új Gazdasági Mechanizmus (UGM – 1968) kidolgozásában a tanszék vezető oktatói kiemelkedő szerepet játszottak. Ennek fontos eleme volt a nyitás, a nemzetközi – és ezzel világgazdasági – nyitás ösztönzése. Jelentős tanszéki s más intézményekkel együtt végzett kutatások indultak be, növelve a tanszék szellemi kisugárzását s ezzel elismertességét is. Bizonyosan ennek is köszönhető, hogy oktatóink némelyike vezető kari és egyetemi tisztségeket is kapott és vállalt el.

BJ: Tehát lehet azt mondani, hogy a politika „hallgatott” az oktatás és tudomány embereire?

BA: Oktatóink, kutatóink több országos gazdaság- és tudománypolitikai grémium tagjai voltak, lehettek. Az UGM ezt eleve ösztönözte. Az már más kérdés, hogy a tudományos tanácsok megvalósításából mi és mennyi lett.

BJ: Mi volt a legemlékezetesebb kurzus, amelyet oktatott és miért?

BA: Tanszéki munkám során tettem, amit a többiek is: gyakorlatilag mindenki tanított mindent, jobbra a „Világgazdaságtan” tárgy keretében. Csak a 70-es években indult el egy határozott specializáció elméleti kutatásokra s az ezzel összefüggő oktatásra. Szakdolgozatom révén rám a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST) világgazdasági összefüggéseinek kutatása és oktatása hárult. Ehhez nyújtott nagy segítséget a Korma Ferenc által a Világgazdasági Intézetben folytatott alap kutatás, amelyben a KGST-tagországok külkereskedelmi összefonódását vizsgáltuk mátrix rendszer segítségével. A dolog pikantériájához hozzá tartozik, hogy a KGST-együttműködés nemzetközi statisztikájának két „kiadása” volt. Egy – zöld színű borítóval – a nyilvánosság számára, a másik – piros borítóval – a titkosított, ami valószínűleg a tényleges adatokat tartalmazta. Ez utóbbihoz csak a kutatóhelyen, fegyveres őrk jelenlétében férhettem vagy férhettünk hozzá... Amikor 1982-ben az ENSZ Nemzetköz Gazdasági és Társadalmi Ügyek főosztályára kerültem közgazdasági tisztviselőként, és a KGST-együttműködéssel foglalkoztam, ennek nagy hasznát vettem. Különösen akkor, amikor nyugaton beindult a „kiszármolásdi”, hogy vajon mi lehetett a tényleges anyagi tartalma a szovjet kapcsolatoknak (M. Marrese – J. Vanous kutatás).

Konkrét tárgyat nehéz megneveznem, hisz a több évtized alatt eltérő dolgokat tanítottam. Szívesen emlékszem az alap kutatásaimra épülő „Transznacionális vállalatok a világgazdaságban” speciális kollégiumra, amiből a kandidátusi értekezésemet írtam, s e címmel jelent meg kötetem is a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadónál (1980). Kiemelném még az ENSZ-munkám alatt kidolgozott „Nemzetközi szervezetek és intézmények” tárgyat. De örömmel vállaltam Szentés Tamás kérésére a tanszékhez kapcsolódó doktori programban a „Kutatásmódszertan” tárgy kidolgozását és oktatását. Nemzetközi tapasztalataim ösztökéltek arra, hogy a nemzetközi kommunikáció elemeit is bevigyem az oktatásba. Így készült el a „Nemzetközi tárgyalások” című tárgy és kötet. Térjünk a tárgyra! - a budapesti Aula Kiadónál, amely több kiadást megélt.

BJ: Igen, a Térjünk a tárgyra! Későbbi évtizedekben is tankönyve maradt a Corvinus Egyetem – különböző egyetemi nevek alatt diplomát szerző – diákjainak. Érdekes, hogy az ENSZ-nél töltött munka más „világgazdász” esetében, Simai Mihályéban is meghatározó tapasztalatot jelentett. Ő könyvet is írt a kint töltött évekről. Megtudhatnánk részleteket az itteni munkáról? És egyáltalán, hogy milyen volt az USA-ban életet élni a vasfüggönyön túlról érkezettként?

BA: Az ENSZ-beli közgazdasági tisztviselői munka valóban érdekes és érdemes volt. Először is közölték velem, hogy a közép-európai országok elemzése mellett Kína is hozzám tartozik

majd. El is kezdtem tanulni a kínai nyelvet. Magyarként igenis jó volt az ENSZ-ben, a korábbi magyar ENSZ tisztviselők emlékezete pozitív volt rólunk. Magánéletünk pedig illeszkedett a hely szokásaihoz: gyerekeink – harmadik fiúnk New Yorkban született – amerikai iskolákba jártak, lányunk az ENSZ UNIS nevű iskoláját preferálta. Az általános tapasztalat szerint a new yorkiak el- de nem befogadják az idegeneket. Ez nem volt bántó, hisz a hivatalos magyar kiküldöttek – misszió, főkonzulátus, kereskedelmi- és turizmus kirendeltségek – révén bőven adódott alkalom a társasági együttlétre. Pleasantville-ben (Westchester County) lakva már más volt a helyzet, itt - bár próbáltuk – már nem volt könnyű a beilleszkedés.

BJ: Mit gondol, miben volt rendhagyó a Világgazdasági Intézet (Tanszék) tevékenysége? Miben alkotott maradandót az intézet (tanszék)?

BA: Már egyetemista koromban megfogott a Világgazdaságtan tárgy lényege, a nemzetközi gazdasági folyamatok elméleti és gyakorlati megközelítése. Tanszéki munkatársként is ezt, mármint a nemzetközi, globális megközelítést tartottam kiemelkedőnek. Míg társtanszékeken nagyon is magyar szempontokra koncentráltak, s csak vontatottan indult el a nemzetközi kitekintés, a Világgazdasági Tanszéken – persze, ez a diszciplína lényegéből fakadt – eleve a gazdasági folyamatok belső és külső – ekként kell jellemeznem – dialektikájával foglalkozott minden munkatárs. Ez a nyelvtudás fokozott ismeretét és használatát is jelentette. Ennek fontosságát bizonyítja az, hogy gyakornoki bekerülésemkor, kollégákkal beszélgetve Simai Mihály rákérdezett a nyelvtudásomra is. „Német és orosz felsőfokú vizsgával diplomáztam” – feleltem neki. „Szép-szép, de a világgazdasági kutatások zöme angol nyelven folyik. Meg kell(ene) tanulnia!” – mondta erre ő. Az egyetem szervezett a friss gyakornokoknak, tanársegédeknek egy angol tanfolyamot azzal a kikötéssel, hogy 9 hónap alatt állami nyelvvizsgával kell rendelkezniük. Sokan, köztük én is, így szerezték meg a nyelvvizsgájukat.

A másik jellegzetes vonásnak azt láttam, hogy az idősebb kollégák nemzetközi szakmai kapcsolataik révén támogatták a fiatalabbak nemzetközi kapcsolatait. Előbb konferenciák, majd tartós kiküldetések révén. Kifejezett tanszéki „háttérrel” voltam rövidebb-hosszabb ideig Salzburgban (Salzburg Seminar in American Studies), a Sussex University-n, Moszkvában (Lomonoszov Egyetem és MESZI), Berlinben (IPW) és másutt. Ilyen támogatással vehettem részt az American-Hungarian Roundtable Conference sorozatban is.

BJ: Milyennek látja a mostani Világgazdasági Intézet és a Budapesti Corvinus Egyetem helyzetét az oktatásban kialakult hazai és nemzetközi versenyhelyzetben?

BA: A világgazdasági kutatások hazai intézményeinek (Szeged, Debrecen, Sopron, Miskolc, Pécs) létrejöttében a Világgazdasági Tanszék lényegi segítséget nyújtott. Semmi féle szakmai féltékenység, elzárkózás nem volt tapasztalható, s meglátásom szerint ez ma is így van. Egyértelmű, hogy a diszciplína helye a lényegesen megváltozott nemzetközi gazdasági és politikai helyzetben – hogy mást ne mondjunk, a rendszerváltozás és az EU-csatlakozás fényében. Jó látni, hogy a tanszék – most már intézet – tudományos kutatási eredményei révén hagyományosan szerves része a nemzetközi kutatásoknak és oktatási kapcsolatoknak.

Ami pedig a kérdés második felét illeti, már nem aktív tanárként egyetlen lenne a Corvinus Egyetem helyzetét elemezni a nemzetközi versenyhelyzetben, ezért ezt mellőzöm.

BJ: Milyennek látja az akkori és a mostani egyetemi hallgatókat, mint egyéneket és közösséget? (akár Magyarországon, akár külföldön)

BA: Tanári pályám elején, ami az 1970-es évekre tehető, lényegesen láttam a közösségi és csoportos kapcsolatok erősségét. Fokozott volt – no, nem mindenkinél! - a szakmai igényesség és kíváncsiság. Pályám végén a széttöredezettséget, a gyorsan terjedő individualizmust, a közösségi diáklét elsorvadását tapasztaltam. Ennek persze, egyik lényeges oka a nagyon felduzzasztott hallgatói létszám is.

BJ: Érdekes összhang ez sajnos, a professzorok visszaemlékezéseiben, hogy a diákélet lanyhulását és általában a hallgatói érdeklődés gyengülését regisztrálják. Talán nem csak a létszám növekedése miatt van ez így, hanem mert rengetegen a munka mellett tanulnak, így elvész az egyetemre járás öröme és a belső érdeklődés egy része is. Ezek fényében, mit gondol, hogy milyen irányba (pl. kutatás, oktatás, közösségi élet, stb.) kellene elmozdulnia az intézetnek és miért?

Régi felvetés, a megoldás is régi, mégpedig hogy a hallgatók helyzetének ösztöndíjas (vagy hitelezéssel történő) rendezése – természetesen, erős feltételekkel – talán megoldás lehet. Az is tény viszont, hogy ki és fel kell találni az internetes világhoz illeszkedő egyetemi oktatási formákat.

BJ: Mit gondol, ma miben és hogyan tudna az intézet maradandót alkotni?

BA: A maradandóságot majd az utókor dönti el. Ez sosem volt, s nem is lehet elhatározás vagy vágyak függvénye. „Jót, s jól...” – írhatnám a költővel, s valóban ebben áll a nagy titok.

BJ: Nagyon köszönöm az interjút.

Az interjút készítette: Burucs Judit, 2019.